

'Purvīša balvas' eksperte Stella Pelše: bezkaunībai mākslā jāiet roku rokā ar pārliecinošu izpildījumu

Jau šomēnes tiks pasniegts prestižākais apbalvojums Latvijas mākslā – "Purvīša balva". Šogad Latvijas māksliniekiem tā tiks pasniegta nu jau ceturto reizi. "Purvīša balvas" vērtība ir 28 500 eiro, un to šogad saņems viens no astoņiem finālistiem, kuri ir izvirzīti kā labākie mākslinieki 2013./2014. gadā.

Šajā laika periodā ekspertu komanda vērtēja ikvienu iesniegto darbu un lēma par tā kvalitāti, novitāti, radošumu un izpildījumu. Viena no "Purvīša balvas" ekspertēm ir mākslas zinātniece Stella Pelše, kura pastāstīja, kā viņa kopumā vērtē šī gada "Purvīša balvas" nominantus un mākslas vidi Latvijā.

Kādas ir 2013./2014.gada "Purvīša balvas" nominantu būtiskākās iezīmes? Kas ir atšķirīgākais no iepriekšējo gadu mākslinieku darbiem?

Mākslinieki un darbi ir visai atšķirīgi, tāpēc kaut ko vienojošu grūti formulēt. Droši vien to pašu varētu sacīt arī par iepriekšējiem gadiem. Viens moments gan izcēlās, ko secinājām kādā no pēdējām ekspertu sēdēm, - ka labākā astotnieka darbus vieno interese par ezotēriskām, okultām tēmām, arī zinātnes un reliģiskās pieredzes, dzīvības un nāves robežšķirtnes; šai virzienā vērsti bija arī astotniekā neieklūvušie Ivara Drulles un Ilmāra Blumberga darbi, tā ka zināma tendence varbūt tiešām ir.

Vai esat novērojusi, kā ir mainījies nominantu izteiksmes veids/tehnika? Vai ir nākuši klāt kādi savdabīgāki izpausmes veidi, kas agrāk netika novērtēti?

Pašlaik izteiksmes veidi un tehnikas var būt un ir visdažādākie, bet viens agrāk nenovērtēts fenomens varētu būt Artūra Riņķa kinētiskie interaktīvie objekti, kas turpina 70. gadu tradīciju ar pašaieliedzīgu konsekvenci un intriģējošiem (kvazi) zinātniskiem naratīviem.

Kā vērtējat nominantu astotnieku? Kādas iezīmes viņos novērtējat visvairāk?

Visi ir gana nopietni pretendenti, lai gan gluži visus es personīgi tur neliktu - tas tomēr ir zināms konsenss ekspertu vidū, bet kopumā uzrunā viņu versijas par universāli cilvēciskām tēmām, turpinot arī modernās mākslas paradigmu ar indivīda pašizpausmes svarīgumu noteiktā mākslinieciskā formā.

Vai mākslu vispār iespējams objektīvi novērtēt? Kā iespējams piešķirt labāko vērtējumu?

Tas, protams, ir sens strīdus ābols; vēl padomju laikā oficiālā doktrīna apgalvoja, ka katrā ziņā iespējams, proti, ja vērtētājs iet vienā solī ar tobrīd vienīgo partiju. Tomēr Rietumu teorētiskā doma pamazām ir nonākusi pie citām atziņām - ka subjektīvais moments ir neizbēgams jau objektu atlasē, nerunājot par pašu interpretāciju, un arī eksperti var piedāvāt tikai savus subjektīvos viedokļus. Bet tas nenozīmē, ka vienam subjektīvam viedoklim nav saskares punktu ar citiem subjektīviem viedokļiem - ja ir zināma empātijas spēja un vēlēšanās tuvoties. Turklāt spriedumiem par mākslu piemīt universāls elements - apgalvojums "man patīk šis darbs" atšķiras, piemēram, no teiciena "man patīk vaniļas smarža", jo pēdējā gadījumā nav iedomājams papildu jautājums "kāpēc?".

Domāju, ka ekspertu viedoklis (pareizāk, to summa vai drīzāk sintēze, kad vairākums akceptē konkrētā eksperta subjektīvās atbildes uz šo "kāpēc") ir sava veida galīgais arguments, aiz kura sameklēt kādus augstākstāvošus kritērijus nav ne iespējams, ne arī vajadzīgs. Citiem ekspertiem arī atlase būs cita, un tas ir tikai normāli. Jāteic, ka mūsu centieni bija izvirzīt nevis meklējumus pašus par sevi, bet noteiktus atradumus - pat, ja citu mākslinieku meklējumi šķistu vedam kādā daudzsološākā vai progresīvākā virzienā.

Vai starp "Purvīša balvas" nominantu darbiem jūtams kāda žanra pārākums? Vai kāds no mākslas žanriem netiek aizmirsts?

Droši vien par žanriem klasiskā nozīmē (ainava, klusā daba, portrets) nerunāsim, tas vairs nebūs aktuāli, varbūt par mākslas veidiem. Šķiet, ka šogad ir zināms līdzsvars starp divdimensiju un trīsdimensiju mākslu (dažāda veida instalācijām/objektiem). Varbūt mazāk pārstāvēti kustīgie attēli un fotogrāfija, lai gan atsevišķi piemēri ir.

Kā vērtējat mākslinieku pieeju problemātisku jautājumu atspoguļošanā?

Katram jau tās urdošās problēmas būs citas; runājot par kādām sociālpolitiskām u.tml. aktualitātēm, tās latviešu māksliniekiem tradicionāli nešķiet pārāk saistošas. Tomēr šis tas ir atrodams - kā Ginta Gabrāna projekts "Food", kas bija starp diskutētajiem notikumiem - pārtikas trūkuma problēmas risinājums, mākslai koķetējot ar zinātni. Dažkārt darbu pārstaidzoši aktualizē pati vēsture - kā Andra Brežes radītais divgalvainais ērglis miera baloža ādā ("Ieskats putnkoņībā"), kas tapa vēl pirms Ukrainas notikumiem.

Kā vērtējat brīvību izpausties Latvijā? Vai mākslinieku brīvība tiek ierobežota, vai tomēr Latvijā varam atļauties visu?

Patiesībā uz to ir grūti atbildēt, kamēr kāds šo "visu" nepamēģina, - tad arī kļūst redzams, kāds ir tas tolerances vai aizspriedumu sliekšnis. Līdz šim daudz piemēru ierobežojumiem nav, pirms dažiem gadiem gan bija zināmas problēmas ar objektiem publiskā telpā un varas iestāžu atļaujām tēlniecības kvadriennāles sakarā. Tāds izteikts huligānisms, šķiet, šejienes māksliniekiem nešķiet pievilcīgs, kaut reizēm varbūt tiešām vajag arī kādu aizvainot, lai atsvaidzinātu izpausmes brīvības nozīmību.

Vai ir kāda nozare/aktualitāte, kas mākslinieku darbos tiek atspoguļota sevišķi bieži?

Domāju, ka kaut ko vienu tematiski/sižetiski nav iespējams izcelt.

Vai ir kādas lietas, ko nominanti savos darbos nav ielikuši, bet skatītājiem un mākslas kritiķiem to būtu bijis svarīgi/ interesanti redzēt? Kā pietrūkst?

Daļēji varētu piekrist savai kolēģei no ekspertu vidus Astrīdai Rogulei, ka varbūt ir pamaz uzdrīkstēšanas un zināmas bezkaunības. Tomēr svarīgi, lai arī bezkaunība ietu rokrokā ar pārliecinošu izpildījumu.

"Purvīša balva" ir augstākais novērtējums mākslā Latvijā. Vai jūtat, ka mākslinieki arī šo balvu attiecīgi novērtē?

Domāju, ka novērtē gan, daļēji tas noteikti ir arī tāpēc, ka citu balvu jau šai nozarē nav un šī viena iegūst varbūt pārāk lielu atbildības svaru. Žēl, ka jau pasen izčibēja Mākslinieku savienības gada balva, jo cilvēki, kas gribēja un varēja to organizēt, netika pārvēlēti. Ja būtu vēl kāds līdzīgs pasākums, tad labāk atklātos, ka virsotnes var būt gana daudzveidīgas.

Kā vērtējat mākslinieku jauno paaudzi? Vai jūtat no jaunākajiem milzīgu gribasspēku "izsisties" Latvijas mākslas vidē?

Runājot par "izsišanos", drīzāk tas attiecināms jau uz plašāku starptautisku līmeni - atrast kontaktus, kas ļauj ieiet apritē un tad vismaz pārsvarā nodarboties tikai ar mākslu. Šeit tas ir stipri mazākā mērā iespējams, pat saņemot augstāko novērtējumu. Tomēr arī tas var kalpot kā labs atspēriena punkts.